

Přesně před sto lety se dostali českoslovenští legionáři v ruském Čeljabinsku do ostrého střetu s vládnoucími bolševiky, což radikálně změnilo bojové poměry na transsibiřské magistrále. U této příležitosti LN ve spolupráci s Vojenským historickým ústavem Praha připravily šestidílný historický seriál připomínající anabázi tehdejších hrdinů první světové války, kteří výrazně přispěli ke vzniku nového československého státu. První díl si všímá okolností **zrodu prvních bojových skupin** krajanů po vypuknutí první světové války.

TOMÁŠ JAKL

První československé vojenské jednotky vznikly z iniciativy krajan-ských organizací záhy po vypuknutí první světové války. V Rusku 12. 8. 1914 v Kyjevě Česká družina, ve Francii 31. 8. 1914 v rámci cizinecké legie rota Nazdar. Prakticky ve stejné době se čeští krajané z Bělehradu účastnili bojů s postupující rakousko-uherskou armádou v srbské armádě.

Před vypuknutím první světové války žilo v Rusku přibližně sto tisíc Čechů a Slováků. Působili především jako obchodníci, průmyslníci, inženýři, úředníci a učitelé. Žili roztroušeni ve velkých městech evropského Ruska, souvislejší venkovské zemědělské osídlení se vytvořilo po roce 1867 pouze ve Volyňské gubernii a na Kavkaze. Krajan-ské organizace se do roku 1915 sloučily do Svazu československých spolků na Rusi. V květnu 1917 se československé hnutí v Rusku podřídlilo pařížskému vedení čs. odboje a v jeho čele stanula Odbočka Československé národní rady na Rusi.

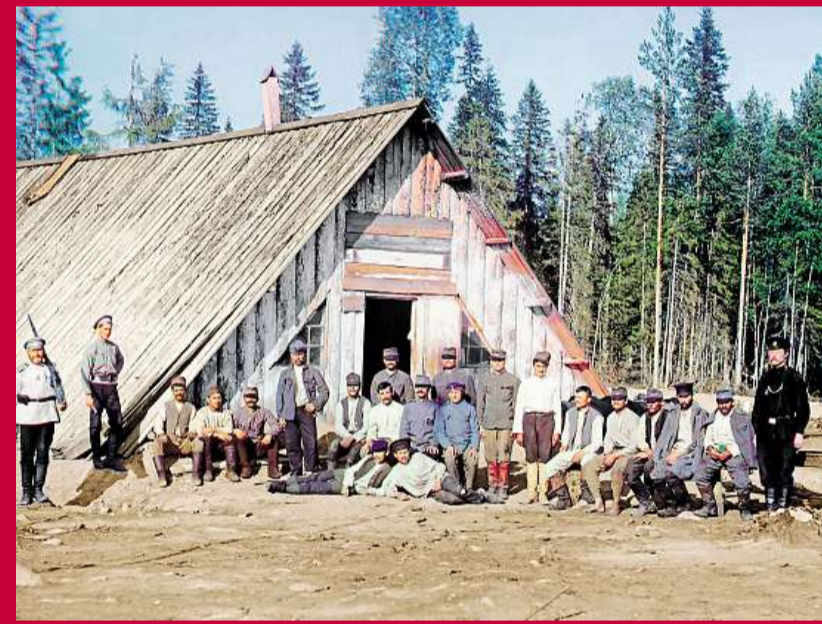
Nejprve propaganda, pak průzkumy v týlu

Dobrovolníci České družiny byli původně určeni k válečné propagandě a tlumočení po plánovaném průlomu fronty do českých zemí a na Slovensko. Protože k průlomu nedošlo, byli rozděleni po četách mezi pluky 3. ruské armády a určeni k riskantnímu průzkumu v týlu protivníka. Rozvědčící získávali zajatce i cenné informace a mnozí z nich obdrželi vysoká ruská vyznamenání. Po doplnění z řad volyňských Čechů a českých a slovenských zajatců z rakousko-uherské armády byla Česká družina rozšířena

1. Za vlast a národ: od roku 1914 přes Zborov

Svěcení praporu České družiny na Sofijském náměstí v Kyjevě 28. 9. 1914 zobrazuje snímek nahoře (podle současného kalendáře 11. 10. 1914). FOTO VHÚ

Rakousko-uherský zajatci v Rusku, na snímku z roku 1915 vlevo. Mnozí z nich časem doplnili řady České družiny. Ta byla i díky příchodu zajatců rozšířena v lednu 1916 na Čs. střelecký pluk a v květnu 1916 na brigádu. FOTO S. M. PROKUDIN-GORSKIJ

v lednu 1916 na Čs. střelecký pluk a v květnu 1916 na brigádu. Ani ta ovšem i nadále netvořila kompaktní jednotku, její části nadále operovaly odděleně jako průzkumné formace na jednotlivých úsecích fronty.

Nečekaně úspěšná operace Československé brigády u Zborova 2. 7. 1917, kde byla brigáda poprvé nasazena v útku jako celek, zásadně změnila váhový postoj ruské prozatímní vlády k utváření nových čs. jednotek. Díky přílivu nových dobrovolníků ze zajateckých táborů záhy vznikl na podzim 1917 Čs. armádní sbor čítající takřka 40 000 mužů a připravovalo se zřízení druhého sboru.

Po Němci financované bolševické říjnové revoluci a uzavření příměří mezi Ruskem a Centrálními mocnostmi se po-

stavení čs. jednotek krajně zkomplikovalo. Pokyny T. G. Masaryka zdůrazňovaly jejich neutralitu v počínajícím vnitropolitickém souperení v zemi a jejich urychlený odjezd do Francie. Dne 5. 1. 1918 obdržel T. G. Masaryk v Kyjevě sdělení francouzské vlády, kterým se československé vojenské jednotky na Ukrajině stávaly součástí Československé armády ve Francii. Francouzi také převzali financování Čs. armádního sboru.

Cíl anabáze: Vladivostok na Dálném východě

Po uzavření příměří vedlo Rusko mírové rozhovory s Německem a Rakousko-Uherskem v Brestu Litevském. Aby tyto mocnosti podpořily svou vyjednávací pozici, zahájily v únoru 1918 postup

na východ, kterému rozložená ruská armáda a nepočetné Rudé gardy nemohly účinně čelit. Němci, Turci a Rakušané obsadili prakticky bez odporu Pobaltí, Bělorusko, Ukrajinu, část Finska a Zakavkazsko.

Podpisem míru v Brestu Litevském 3. 3. 1918 se poražené Rusko stalo vazalem ústředních mocností, kterým platilo reparace a dodávalo suroviny a zemědělské produkty. V březnu 1918 svedly jednotky Čs. sboru sérii obranných bojů s pronikající německou armádou u Bachmače na Ukrajině, díky kterým organizovaně ustoupily do Ruska.

Odtud měly pokračovat transsibiřskou železniční magistrálou do vzdáleného Vladivostoku a poté lodní cestou na západní frontu.

OSOBNOSTI LEGIÍ

U Zborova šel do útoku mezi prvními

Jeden z nejoceňovanějších vojáků na východní frontě za první světové války **Karel Vašátko** se narodil 13. července 1882 v obci Litohrad. Absolvoval osmileté gymnázium v Rychnově nad Kněžnou. Po prezenční vojenské službě v rakousko-uherské armádě nastoupil studium práv, ale po roce přestoupil na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde vystudoval historii a zeměpis. V roce 1912 odjel pracovat k příbuzným do Ruska, kde se stal správcem rozsáhlého statku svého strýce ve vsi Vilije ve Volyňské gubernii. V srpnu 1914 se dobrovolně přihlásil do České družiny a byl zapsán do její 2. roty jako vojín. Velmi úspěšně se účastnil nebezpečných průzkumných akcí v nepřátelském zázemí. Za své bojové zásluhy získal Řád sv. Jiří IV. stupně, Řád sv. Stanislava III. stupně s mečí a bantem, Kříž sv. Jiří s vavřínovou ratolestí, Kříž sv. Jiří I., II., III. a IV. stupně a Medaili sv. Jiří II., III. a IV. stupně. Působil také při náborech zajatců do čs. jednotek v Rusku. V bitvě u Zborova 2. 7. 1917, již v hodnosti praporečká, šel do útoku mezi prvními ve skupině vybraných vrhačů granátů. Mezi druhou a třetí linií rakousko-uherských zákopů byl raněn do hlavy. Na podzim 1917 byl povýšen na podporučíka a do konce roku 1918 postupně do hodnosti podplukovníka. Zemřel 9. 1. 1919 v Čeljabinsku na následky operace zranění od Zborova. V roce 1933 byly jeho ostatky převezeny do Památníku osvobození v ČSR. Za nacistické okupace byly bez publicity uloženy v Solnici nedaleko od Litohradu. jak

SERIÁL LN NA CESTĚ S LEGIONÁŘI

po 28. 5. 1. Za vlast a národ

út 29. 5.	2. O holé životy
st 30. 5.	3. Na pomoc Rusku!
čt 31. 5.	4. Triumf a tragédie
pá 1. 6.	5. Ve strážní službě
so 2. 6.	6. Cesta domů

Ve spolupráci s VHÚ Praha

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV PRAHA

Hlavní události od léta 1914 do jara 1918

- **28. července 1914** Útokem Rakousko-Uherska na Srbsko začala první světová válka
- **12. srpna 1914** V Kyjevě vznikla Česká družina
- **15. ledna 1916** Česká družina rozšířena na Československý střelecký pluk
- **18. května 1916** Čs. pluk rozšířen na Československou střeleckou brigádu

- **8. března 1917** Únorová revoluce v Rusku, car odstoupil
- **2. července 1917** Bitva u Zborova
- **27. července 1917** Vznikla 2. československá střelecká divize
- **19. září 1917** Rozšířením Čs. střelecké brigády vznikla 1. čs. střelecká divize

- **9. října 1917** Vznikl Československý sbor s oběma čs. divizemi a sborovými jednotkami
- **7. listopadu 1917** Němci financovaní bolševický převrat v Rusku
- **3. března 1918** Brestlitevský mír
- **8. března 1918** Bitva u Bachmače

- **21. března 1918** Začala německá ofenziva na západní frontě
- **26. března 1918** Dohoda mezi Odbočkou čs. národní rady v Rusku (OČSNR) a sovětskou vládou o odjezdu Čs. sboru do Vladivostoku

